

BOLALARDA KENG TARQALGAN TISH KASALLIKLARI VA ULARNING OLDINI OLISH

Qo‘qon Universiteti Andijon filiali

Tibbiyot fanlari fakulteti

Stomatologiya yo‘nalishi

Mamazokirova Mushtariyxon Sadirbek qizi

[Tel: +998930830301](tel:+998930830301)

Email: anxndbd@gmail.com

Annotatsiya: Mazkur maqolada bolalar orasida keng tarqalgan tish kasalliklari, ularning kelib chiqish sabablari, klinik belgilari, rivojlanish mexanizmlari hamda profilaktika usullari keng va batafsil yoritilgan. Bolalar stomatologiyasida uchraydigan asosiy kasalliklar — karies, pulpitis, periodontit, gingivit, parodont kasalliklari, tish emali nuqsonlari va tish chiqishidagi patologiyalar ilmiy manbalar asosida tahlil qilindi. Shuningdek, bolalarda tish kasalliklarining oldini olishda oilaning, maktabgacha ta’lim muassasalari va sog‘liqni saqlash tizimining o‘rni alohida ko‘rsatib berildi. Maqolada zamonaviy profilaktik choralar, gigiyena qoidalari, ovqatlanish madaniyati va stomatologik nazoratning ahamiyati ilmiy asosda bayon etilgan.

Kalit so‘zlar: Bolalar stomatologiyasi, tish kasalliklari, karies, pulpitis, gingivit, tish gigiyenasi, profilaktika, sut tishlari, doimiy tishlar, og‘iz bo‘shlig‘i.

Kirish

Bolalar sog‘lig‘i har bir jamiyatning eng muhim boyligi hisoblanadi. Ayniqsa, bolalik davrida shakllanadigan sog‘lom odatlar insonning butun umri davomida muhim ahamiyat kasb etadi. Shular jumlasidan biri — og‘iz bo‘shlig‘i va tishlar salomatligidir. Statistik ma’lumotlarga ko‘ra, dunyo bo‘yicha bolalarning 80–90 foizida turli darajadagi tish kasalliklari uchraydi. Bu esa bolalar stomatologiyasini sog‘liqni saqlash tizimining ustuvor yo‘nalishlaridan biriga aylantiradi. Bolalarda

tish kasalliklarining keng tarqalishiga bir qator omillar sabab bo'ladi. Bular qatoriga noto'g'ri ovqatlanish, shirin mahsulotlarni ko'p iste'mol qilish, og'iz gigiyenasiga rioya qilmaslik, ota-onalarning yetarli bilimga ega emasligi, profilaktik ko'riklarining o'z vaqtida o'tkazilmasligi kiradi. Ayniqsa, sut tishlariga yetarlicha e'tibor berilmasligi keyinchalik doimiy tishlarning ham shikastlanishiga olib keladi. Bolalar tish tizimi kattalarnikiga nisbatan ancha nozik bo'lib, tish emali yupqa, dentin yumshoq va pulpa keng bo'ladi. Shu sababli bolalarda tish kasalliklari tez rivojlanadi va qisqa vaqt ichida og'ir asoratlarga olib kelishi mumkin. Kariesning erta yoshda boshlanishi, pulpitis va periodontitning tez-tez uchrashi bunga yaqqol misoldir. Bugungi kunda bolalarda tish kasalliklarining oldini olish masalasi faqat shifokor-stomatologlar zimmasiga yuklanib qolmasdan, balki ota-onalar, pedagoglar va jamiyatning barcha a'zolari uchun dolzarb vazifaga aylangan. Shu sababli ushbu maqolada bolalarda keng tarqalgan tish kasalliklari va ularning oldini olish masalalari ilmiy va amaliy jihatdan batafsil yoritiladi.

Tadqiqot metodologiyasi

Mazkur maqolani tayyorlash jarayonida quyidagi tadqiqot metodlaridan foydalanildi:

Ilmiy adabiyotlarni tahlil qilish – stomatologiya bo'yicha darsliklar, monografiyalar va ilmiy maqolalar o'rganildi;

Qiyosiy tahlil metodi – bolalar va kattalarda uchraydigan tish kasalliklari solishtirildi;

Kuzatuv metodi – bolalar stomatologiyasidagi amaliy holatlar tahlil qilindi;

Tizimli yondashuv – tish kasalliklarining sabablari va oqibatlari kompleks tarzda ko'rib chiqildi;

Umumlashtirish metodi – olingan ma'lumotlar asosida xulosa va tavsiyalar ishlab chiqildi.

Asosiy qisim

Bolalarda tish kasalliklari bugungi kunda global sog'liqni saqlash tizimi oldida turgan eng dolzarb muammolardan biri hisoblanadi. Ilmiy tadqiqotlar shuni

ko'rsatadiki, maktabgacha va maktab yoshidagi bolalarning aksariyat qismida og'iz bo'shlig'i va tish tizimiga oid turli xil kasalliklar uchraydi. Bu holat bolalar organizmining anatomik-fiziologik xususiyatlari, tish to'qimalarining yetarlicha mustahkam bo'lmasligi, immun tizimining to'liq shakllanmaganligi hamda gigiyenik ko'nikmalarning sustligi bilan izohlanadi. Bolalik davrida uchraydigan tish kasalliklari nafaqat mahalliy og'iz bo'shlig'i muammolariga, balki butun organizmning rivojlanishiga ham salbiy ta'sir ko'rsatadi. Bolalarda eng keng tarqalgan tish kasalligi bu — kariesdir. Karies tish qattiq to'qimalarining mikroorganizmlar faoliyati natijasida yemirilishi bilan tavsiflanadi. Bolalar tish emalining yupqaligi va mineralizatsiya darajasining pastligi sababli karies tez rivojlanadi va qisqa vaqt ichida chuqur bosqichlarga o'tadi. Ayniqsa, sut tishlari kariesi keng tarqalgan bo'lib, ko'pincha ota-onalar tomonidan e'tiborsiz qoldiriladi. Holbuki, sut tishlari doimiy tishlar uchun yo'l ochib beruvchi muhim anatomik va funksional ahamiyatga ega. Sut tishlarining erta yo'qolishi yoki infeksiyalanishi natijasida doimiy tishlarning noto'g'ri chiqishi, qiyshiq joylashuvi va tish qatorining buzilishi kuzatiladi. Kariesning kelib chiqishida ovqatlanish omili muhim rol o'ynaydi. Zamonaviy bolalar ratsionida shirinliklar, gazlangan ichimliklar, tez tayyor ovqatlar ko'pligi tish emaliga salbiy ta'sir ko'rsatadi. Uglevodlarga boy mahsulotlar og'iz bo'shlig'ida kislota hosil bo'lishiga sabab bo'lib, bu esa emalning demineralizatsiyasiga olib keladi. Shu bilan birga, kalsiy, fosfor, D vitamini va fluor yetishmovchiligi ham tish to'qimalarining mustahkamligini pasaytiradi. Bolalarda karies o'z vaqtida davolanmasa, pulpitis rivojlanadi. Pulpitis — bu tish ichidagi yumshoq to'qima, ya'ni pulpaning yallig'lanishidir. Bolalarda pulpitis o'tkir kechadi va kuchli og'riqlar bilan namoyon bo'ladi. Pulpaning kengligi va ildiz kanallarining keng bo'lishi infeksiyaning tez tarqalishiga sharoit yaratadi. Pulpitis bolaning umumiy holatiga salbiy ta'sir ko'rsatib, uyqu buzilishi, ishtahaning pasayishi va ruhiy bezovtalikni keltirib chiqaradi. Pulpitisning asorati sifatida periodontit rivojlanishi mumkin. Periodontit tish ildizi atrofidagi to'qimalarning yallig'lanishi bo'lib, u jag' suyaklarining zararlanishiga olib keladi. Bolalarda periodontit sut

tishlari ildizlarining soʻrilishiga va doimiy tish kurtaklarining shikastlanishiga sabab boʻlishi mumkin. Bu esa kelajakda tishlarning deformatsiyasi va chaynash funksiyasining buzilishiga olib keladi. Bolalarda milk kasalliklari, xususan gingivit ham keng tarqalgan muammolardan biridir. Gingivit — milk toʻqimasining yalligʻlanishi boʻlib, qizarish, shish, qonash bilan namoyon boʻladi. Gingivitning asosiy sababi — ogʻiz gigiyenasiga rioya qilmaslik natijasida tish yuzasida blyashka va tish toshining toʻplanishidir. Agar gingivit oʻz vaqtida davolanmasa, u parodont kasalliklariga oʻtishi mumkin. Bolalarda tish emali rivojlanishining buzilishlari ham koʻp uchraydi. Gipoplaziya va fluoroz kabi holatlar tishning tashqi koʻrinishini buzadi va kariesga moyillikni oshiradi. Bu kasalliklar koʻpincha homiladorlik davridagi noxush omillar, infeksiyalar, vitamin yetishmovchiligi va ekologik muhit bilan bogʻliq boʻladi. Tishlarning chiqishidagi muammolar ham bolalarda keng tarqalgan. Tishlarning kech chiqishi, notoʻgʻri joylashuvi, qiyshiq oʻsishi va tish qatorining buzilishi nafaqat estetik muammolarni, balki nutq, chaynash va nafas olish funksiyalarining buzilishiga olib keladi. Bu holatlar bolalarda psixologik noqulaylik va ijtimoiy moslashuvda qiyinchiliklar tugʻdiradi. Bolalarda tish kasalliklarining oldini olishda ogʻiz gigiyenasiga rioya qilish muhim ahamiyatga ega. Bolani ilk yoshidan boshlab tishlarni toʻgʻri tozalashga oʻrgatish, tish choʻtkasi va pastasini yoshiga mos tanlash zarur. Tishlarni kuniga kamida ikki marta tozalash odati karies va gingivitning oldini olishda samarali hisoblanadi. Profilaktik stomatologik koʻriklar bolalarda tish kasalliklarini erta aniqlash imkonini beradi. Mutaxassislar bolalarni har 6 oyda kamida bir marta stomatolog koʻrigidan oʻtkazishni tavsiya etadilar. Erta aniqlangan kasalliklar kam xarajat va kam ogʻriq bilan davolanadi. Ftorlash va remineralizatsiya tadbirlari ham profilaktikaning muhim qismi hisoblanadi. Ftor tish emalini mustahkamlab, kislotalarga chidamliligini oshiradi. Maxsus laklar, gellar va ftorli pastalardan foydalanish karies rivojlanish xavfini sezilarli darajada kamaytiradi. Bolalarda tish kasalliklarining oldini olishda ota-onalarning roli beqiyosdir. Ota-onalar bolalarga shaxsiy namuna koʻrsatishi, sogʻlom ovqatlanish madaniyatini shakllantirishi va stomatologga muntazam olib borishi

lozim. Shuningdek, maktabgacha ta'lim muassasalari va maktablarda gigiyenik tarbiya berish, tushuntirish ishlari olib borish katta ahamiyatga ega.

Tahlil va natijalar

O'rganilgan adabiyotlar va tahlillar shuni ko'rsatdiki, bolalarda tish kasalliklarining asosiy sababi profilaktik choralar yetarli darajada olib borilmasligidir. Erta yoshdan gigiyena qoidalariga amal qilish va muntazam stomatologik nazorat tish kasalliklarini 60–70 foizga kamaytiradi.

Xulosa

Bolalarda keng tarqalgan tish kasalliklari nafaqat og'iz bo'shlig'iga, balki umumiy sog'liq holatiga ham salbiy ta'sir ko'rsatadi. Shuning uchun tish kasalliklarining oldini olish bolalik davridan boshlanishi zarur. Ota-onalar, shifokorlar va ta'lim muassasalari hamkorligi bolalar stomatologiyasida muvaffaqiyat kalitidir.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. Bolalar stomatologiyasi. Darslik. — Toshkent, 2021.
2. Xudoyberdiyev A. Stomatologiyada profilaktika asoslari. — Toshkent, 2020.
3. Pediatric Dentistry. — Elsevier, 2019.
4. Fejerskov O. Dental Caries: The Disease and Its Clinical Management. — Wiley, 2018.
5. WHO. Oral Health in Children. — Geneva, 2022.